

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.3>
УДК 340.12

ЗАКОНОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ФРЕНСІСА БЕКОНА

Гумін О. М. ,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права
та процесу Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
DOI <https://doi.org>*

Гумін О. М. Законотворча діяльність Френсіса Бекона.

У статті розглядається наукова діяльність видатного англійського мислителя, державного діяча, юриста Ф. Бекона, що спрямована на удосконалення існуючого в його час законодавства та судочинства в Англії.

В статті наголошується що Ф. Бекон на всіх високих державних посадах проявляв не тільки постійний інтерес щодо правових проблем, але й приймав активну участь в реалізації нормативно-правових актів в політико-правій площині держави.

Вказується що Ф. Бекон вів активну боротьбу щодо усунення застарілих і суперечливих законів та підзаконних актів і створення нових які б відповідали існуючим соціально-політичними та економічним реаліям а також служили зміцненню могутності держави і благополуччю її громадян.

В статті встановлено що Ф. Бекон в своїй науково-теоретичній діяльності виступає не тільки як теоретик права але він бере активну участь в законодавчій діяльності як член парламенту в нижній палаті де багато років виступає в якості її визнаного лідера.

Мислитель бере активну участь в судових процесах де виступає в ролі адвоката. Він демонструє глибоку ерудицію та ораторський талант.

Вказано на те, що на посаді екстраординарного королівського адвоката Ф. Бекон демонструє не тільки високий професіоналізм, але й політичну мудрість, вміння глибоко аналізувати існуючі соціально-політичні і правові проблеми, гнучкість у вирішенні складних юридично-правових проблем і вміння глибокого аналітичного прогнозування.

Установлено що на посаді генерал-аторнея - вищого юристконсульта корони Ф. Бекон активно і творчо трудився над зібранням і упорядкуванням в єдиний Кодекс законів Англії. Багато років він присвятив роботі над кодифікацією англійського законодавства.

Акцентовано увагу на тому, що вся теоретико-наукова і політична діяльність Ф. Бекона була спрямована на створення такої правової бази яка б служила міцним підґрунтям у вирішенні складних соціально-економічних, політичних, морально-етичних та інших проблем і цілеспрямовану діяльність яка направлена на юридично-правове забезпечення розвитку економіки, промисловості, сільського господарства, ремісництва та торгівлі.

В статті підкреслюється, що Ф. Бекон творчо і діалектично пов'язував проблеми політики, економіки і права і реалізації їх в законодавстві і законотворчій діяльності спрямованої перш за все на зміцнення могутності і обороноздатності держави і особливо активному будівництві військово-морського і торговельних флотів, розширення торговельних зв'язків з іншими країнами.

Весь свій талант та енергію Ф. Бекон спрямував на створення міцної законодавчої бази як важливого чинника вирішення складних проблем розвитку суспільства держави і права.

Ключові слова: суспільство, держава, право, закон, законотворча діяльність, влада, справедливість.

Gumin O. M. Francis Bacon's legislative work.

The article examines the scholarly work of the eminent English thinker, statesman, and lawyer F. Bacon, aimed at improving the existing legislation and legal procedures in England.

The article states that F. Bacon, in all senior State positions, not only showed a constant interest in legal problems, but also took an active part in the implementation of legal acts in the political and legal sphere of the State.

It is stated that F. Bacon has been actively engaged in the elimination of outdated and contradictory laws and regulations and in the creation of new ones that correspond to existing socio-political and economic realities, and also served to strengthen the power of the State and the welfare of its citizens.

The article establishes that F. Bacon, in his academic and theoretical activities, not only acts as a legal theorist, but he actively participates in legislative activities as a member of Parliament in the Lower House, where he has served for many years as its recognized leader.

The thinker actively participates in trials where he acts as a lawyer. He shows great erudition and oratory talent.

It is stated that in the position of Extraordinary Crown Counsel, F. Bacon demonstrates not only high professionalism, but also political wisdom, deep insight into existing socio-political and legal issues, Flexibility in dealing with complex legal problems and the ability to forecast in depth.

It has been established that in his position as Chief Legal Officer, Crown Counsel, F. Bacon has worked intensively and creatively to assemble and draft a single Code of Laws for England. He spent many years codifying English law.

Emphasis was placed on the fact that all of F. Bacon's theoretical, scientific and political activities were aimed at creating a legal framework that would provide a solid basis for dealing with complex socio-economic, political Moral and ethical problems and other problems, and activities aimed at providing legal support for the development of the economy, industry, agriculture, crafts and trade.

The article emphasizes that F. Bacon creatively and dialectically linked political issues, Economy and law and their implementation in legislation and law-making aimed primarily at strengthening the power and defence capability of the State, especially the active construction of naval and merchant fleets and the expansion of trade relations with other countries.

F. Bacon has devoted all his talent and energy to building a solid legislative framework as an important factor in solving complex problems of development of society and law.

Key words: society, state, law, legislative activity, power, justice.

Постановка проблеми. В сфері наукових інтересів Ф. Бекона важливе місце посідала проблема розвитку і функціонування держави і права. Правова політика і правова ідеологія на глибоке його переконання виступають як важливий чинник удосконалення й функціонування всього державного механізму, і уникнення соціальних протиріч і конфліктів сприяють удосконаленню існуючого законодавства та законотворчості. В цьому аспекті Ф. Бекон багато сил і енергії весь свій творчий потенціал і практичний досвід спрямовує на удосконалення існуючого законодавства, усунення застарілих і суперечливих норм і наповнення його новітніми актами як важливого чинника прогресивного розвитку суспільства і держави, захисту прав і свобод громадян.

В удосконаленні існуючого законодавства Англії Ф. Бекон бачив значні можливості у вирішенні соціально-економічних проблем, активної участі і впливу в зовнішньополітичній діяльності зміцнення її обороноздатності, активному сприянню в розвитку торгівлі, сільського господарства, науки і техніки.

Стан дослідження теми. Деякі аспекти проблеми держави і правотворчості бекона були предметом аналізу зарубіжними вченими: М. Баре, Д. Бернал, Г. Бокль, А. Варьєш, В. Виндельбанд, А. Мортон, Б. Рассел, К. Фішер та ін. Серед російських дослідників слід виділити наукові розвідки Г. Александрова, В. Биховського, В. Голосова, А. Деборина, М. Іванцова, Ф. Коган-Бернштейна, В. Кузнєцова, Ю. Михашна, І. Нарського, В. Соколова та ін.

Серед вище цитованих вчених найбільший вклад у вивчення творчості Ф. Бекона вніс А. Суботтін. Стосовно вітчизняних дослідників, на жаль, ця проблема є недостатньо дослідженою.

Метою статті є аналіз законотворчої діяльності Ф. Бекона в теоретичній і політико-правовій діяльності спрямованій на удосконалення існуючого законодавства Англії.

Виклад основного матеріалу. У своєму творі “Про достоїнність і примноження наук” та інших окрім філософських, політичних, історичних, морально-етичних проблем Ф. Бекон значну увагу приділяє законотворчій діяльності держави. Мислитель був впевнений, що у її вирішенні повинні активну участь приймати ті державні діячі та представники юриспруденції які “прекрасно знають природу людського суспільства, суспільного блага, природної справедливості, знають мораль різних народів, різні форми держав і тому можуть виносити судження щодо законів на основі принципів і положень як природної справедливості, так і політики” [1, с. 484].

Цим високим вимогам відповідала діяльність Ф. Бекона який демонстрував не тільки блискучі знання юриспруденції але й багато років був персональним консультантом англійських монархів [2, с.22]. Слід підкреслити що Ф. Бекон талановито поєднував як діяльність вченого так і державного діяча де він бере активну участь в роботі “суда і парламента” і цей період характерний високим підйомом його філософсько-літературної творчості” [3, с. 11].

Слід зазначити, що на результати наукової творчості і державної діяльності великий вплив мали філософсько-правові ідеї мислителів античності Геракліта, Демокрита, Платона, Арістотеля та ін., а також державних діячів і законодавців Солона, Лікурга, Цицерона, талановитих представників римського права, яких Ф. Бекон вважав одним із великих досягнень світової юридично-правової думки. Надзвичайно близькими для англійського мислителя були ідеї Демокрита який вказував на те, що «сенс законів регулювати життя людей, але від самих людей, насамперед, залежить їх благополуччя, якщо вони будуть підкорятись законам» [4, с.170].

Англійський мислитель особливу увагу звертав на філософські ідеї Платона який говорив, що “мудрий законодавець, турбувався не тільки про те, щоб створити кращі соціальні умови і захист лише для якогось окремого соціального прошарку, а й такі умови, за яких усі соціальні верстви населення були б щасливими” [5, с. 69].

Як державному діячеві Ф. Бекону особливо були близькими ідеї Арістотеля про те, що “тільки той державний устрій який думає про загальне благо, спираючись на сувору справедливість і законність є правильним” [6, с. 456].

Слід вказати, що взірцем для Ф. Бекона була діяльність знаменитого римського політичного діяча, оратора і юриста Цицерона. Так, Плутарх писав, що “Цицерон виконував свої обов’язки бездоганно як чесний суддя, і це створило йому репутацію охоронця законності” [7, с. 527-528].

Недарма Ф. Бекон називає правосуддя - великою силою. Мислитель приходив до висновку що там де існує право, закон, і справедливість там існує злагода в суспільстві і державі. Право, наголошує Ф. Бекон повинно бути об’єднуючим фактором всього суспільства. Його як юриста не задовольняє стан існуючого законодавства в Англії і він ставить питання щодо реформи всього існуючого законодавства.

Призначений на посаду генерального аторнея, Ф. Бекон призиває короля і весь уряд слідувати історичному прикладу візантійського імператора Юстиніана, який у своїй політичній діяльності зумів розкидати, і суперечливість правові норми чітко і логічно звести в єдиний кодекс.

Такі діячі, писав Гегель, “стали великими благодійниками народів і з вдячністю звеличувались ними, вони здійснили великий акт справедливості” [8, с.253].

Бурний розвиток капіталістичних відносин в Англії, що об’єктивно змушував як короля так і парламент постійно вносити і розглядати як нові закони так і поправки до вже існуючих, а це на думку Ф. Бекона вело до постійного їх безсистемного накопичення, що призводило до їх невизначеності, суперечності, а в цілому до хаосу, що створювали благодатний ґрунт для зловживань на всіх рівнях. В законі, мислитель перш за все бачив “знаряддя надійного захисту громадян від несправедливості” [1, с. 485-486].

Як захисник існуючого соціально політичного устрою Ф. Бекон в законодавчій політиці перш за все бачив ту силу яка здатна приборкати існуюче феодальне свавілля яке ще існувало в багатьох містах. Мислитель вказував на те, що застарілі норми права які заповнювали численні тома не виконували своєї правозахисної ролі, і часто служили, в результаті відсутності необхідних законів, спирались на прецеденти і старі феодальні звичаї які не відповідали новим умовам і які повинні були бути усуненими.

Ф. Бекон справедливо вважав, що закони за своїм характером можуть бути, “чудовими, інші посередніми, а треті взагалі нікуди не годяться” [1, с. 486]. Який же закон слід вважати найбільш досконалим? - ставить питання філософ і відповідає, що він тоді буде виконувати свою роль, якщо зміст його є “точним, якщо вимоги його є справедливими, якщо він є легким у виконанні, якщо він відповідає формі держави, якщо він народжує добросовісність в громадян” [1, с. 486].

Багато уваги Ф. Бекон приділяв підготовці таких законів які б відповідали всім вимогам сучасного розвитку суспільства і держави. На жаль, неодноразово заявляв він, що існує «велика кількість законів і особливо якщо сюди примішуються застарілі; або в результаті двозначного або незрозумілого і не дуже чіткого їх викладення, або недбалого або невмілого трактування законів, або в результаті існуючих суперечностей» [1, с. 497].

Яким же вимогам повинен відповідати закон? Ф. Бекон, - підкреслює, що по-перше, він повинен бути точним, стислим і чітким. Точність закону мислитель тісно пов’язує зі справедливістю. Неточність закону породжує зловживання владою оскільки його можна по-різному трактувати. Цінність закону, мислитель бачить в його здатності ефективно і відчутно піклуватись про благо держави “і служити щастю громадян” [1, 485].

Ф. Бекон виступає за те, щоб надати йому “широке і всезагальне тлумачення” [1, с. 487].

Ф. Бекон неодноразово акцентував увагу щодо проблеми неясності та нечіткості викладення законів. Він вказує на те, що причиною цього є їх багатослівність і обширність. “Я, заявляє він, не схвалюю балакучість і розтягнутість викладення законів. Вони не дають можливості досягнути ясного вираження цілей і наміру законів, скоріше навпаки” [1, с.501].

Замислюючись щодо прийняття нових законів Ф. Бекон радить прискіпливо обмірковувати його зміст, “необхідно уважно розглянути і зважити всі попередні законодавчі акти” [1, с. 497]. Добре зрозуміло, вказує фі-

лософ, що в законах можуть мати місце суперечливі статті, які називаються антиноміями. Не слід, говорить Ф. Бекон, прагнути за допомогою “тонких і витончених логічних операцій примирити суперечливі статті законів” [1, с. 498]. Подібні дії як правило призводять до негативних результатів.

Ф. Бекон вказує на те, що можливе нагромадження законів які змішались і переплутались між собою і тому їх необхідно переглянути і звести їх до такого стану щоб їх можна було раціонально використовувати. Це великий труд вказує мислитель і ті хто “візьметься за нього, з повним правом будуть вважатись справжніми законодавцями і реформаторами [1, с. 499].

Таким реформатором Ф. Бекон вважав Солонна “закони якого були досконалыми і які захищали права і справедливість” [9, с. 71-72].

Таким чином, з метою удосконалення законодавчої діяльності Ф. Бекон пропонує: по-перше, викинути всі застарілі закони; по-друге, залишити без змін найбільш раціональні закони; по-третє, зберегти лише ті, які чітко і в повному обсязі виражають стан справ; по-четверте, якщо є закони, що визивають лише проблеми залишаючи їх невирішеними, то їх необхідно виключити; по-п'яте, необхідно скоротити і стиснути текст законів занадто багатослівних і обширних” [1, с. 499].

З метою досягнення точності і ясності законів, мислитель вважає за необхідне порушити це складне завдання “самим талановитим і досвідченим юристам” [1, с. 506].

Мислитель призиває людей тверезо і розумно оцінити свої сили і свої недоліки і прийняти б один від одного світло знань, а не факел для розпалювання суперечностей і спорів «лише пошуки істини, вважали вони, найбільш важливою і благородною справою» [1, с. 512].

Серед інститутів які займались судочинством Ф. Бекон велику роль надавав парламентарів Англії і особливо його нижній палаті в якій більшість місць належали представникам нової буржуазії як передового соціального класу.

Цікаво відмітити і такий факт, що англійський мислитель був активним прихильником необхідності здійснення правової реформи, він йшов значно вперед свого часу. Яскравим свідченням цьому є аналогічна реформа права у Франції яка була здійснена лише через 200 років в знаменитому “Кодексі Наполеона”.

Таким чином, законодавча діяльність Ф. Бекона була спрямована на забезпечення прогресивного розвитку суспільства і держави.

Висновки. У своїй державній діяльності і науковій творчості Ф. Бекон значну увагу приділяв аналізу проблеми держави і права. В сфері його інтересів важливе місце посідала законотворча діяльність. Мислитель ставив за мету створення міцної сучасної законотворчої бази на основі усунення застарілих норм і створення нових нормативно-правових актів які повинні служити інтересам держави і суспільства. Ф. Бекон покладав велику надію на те, щоб його праці були критично оцінені як сучасниками так і майбутніми поколіннями і, що вона принесе користь людству. Надія філософа здійснилась. Його твори в яких аналізується правова проблематика стали актуальними, вони і в наш час не втратили своєї наукової і практичної цінності.

Список використаних джерел:

1. Бекон Ф. О достоинстве и приумножении наук. Сочинения в двух томах. 2-е испр. и доп. изд. Сост., общ. ред. и вступит. статья А. Л. Субботина. Москва: Мысль, 1977. Т.1. С. 83-552.
2. Субботин А. Л. Фрэнсис Бэкон. Москва: Мысль, 1974. 175 с.
3. Субботин А. Л. Фрэнсис Бэкон и принципы его философии. Сочинения в двух томах. 2-е испр. и доп. изд. Сост., общ. ред. и вступит. статья А. Л. Субботина. Москва: Мысль, 1977. Т. 1. С. 5-53.
4. Материалисты Древней Греции. Собрание текстов Гераклита, Демокрита и Эпикура. Москва: Госполитиздат, 1955. 238 с.
5. Платон. Избранные диалоги. Москва: Мысль, 1965. 710 с.
6. Аристотель. Политика. Собрание сочинений: В 4 т. / Пер. с древнегреч.; общ. ред. А. И. Доватура. Москва: Мысль, 1983. Т. 4. 830 с.
7. Плутарх. Избранные жизнеописания. В двух томах. пер. с древнегр. Сост. и прим. М. Томашевской. Москва: Правда, 1990. Т. II. 608 с.
8. Гегель Г. В. Ф. Философия права. пер. с нем.; ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсисянц; авт. вступ. ст. и примеч. В. С. Нерсисянц. Москва: Мысль, 1990. 524 с.
9. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / ред. и авт. вступ. ст. А. Ф. Loseva. Пер. с древнегреч. М. Л. Гаспарова. Москва: Мысль, 1998. 576 с.
10. Михаленко Ю. П. Ф. Бэкон и его учение. Москва: Наука, 1975. 263 с.